

24. Grishnova, O.A., & Brintseva, O.G. Introduction of environmental responsibility into the practice of management of domestic enterprises. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2013, Pp. 12-18.
25. Karpenko O.O., Mandzyuk N.K. social responsibility as a factor of domestic enterprises economic development Efficient economy. 2018. № 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6219>
26. Datsko K.P., Telichko O.A. Anti-corruption compliance in business management. *Bulletin of the Chernivtsi Faculty of the National University "Odesa Law Academy". Series: Commercial Law 4*. 2020, pp. 59-64
27. Sarakhman, O.M. Functioning of compliance banking control. *Accounting, analysis and audit*. Issue 2. Pp. 87–90, 2015
28. Novikova O.F., Deich M.E., Pankova O.V. etc. Diagnosis state and prospects of social responsibility in Ukraine (expert estimation)]. *Donetsk: Institute of the Economy of Industry of the NAS of Ukraine*, 2013
29. Maggi M., Montali M. Compliance monitoring in business processes: functionalities, application, and tool-support. *Information Systems*. 2019 Pp. 209–234. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.is.2015.02.007>
30. Becker, J., Delfmann, P., Eggert, M., Schwittay, S. Generalizability and applicability of model-based business process compliance-checking approaches. A state-of-the-art analysis and research roadmap. *Business Research* 5. 2016. 221–247. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF03342739>
31. Cary Coglianese, Jennifer Nash. Compliance Management Systems: Do They Make a Difference? *Intelligence and Law*. 2020. Pp 14–27.
32. Jamali D. Corporate Social Responsibility in Developing Countries. *International Journal of Management Reviews*. 2018. Vol. 20. P. 32–61.
33. Crowther D., Lauesen L. (Eds.) *Handbook of Research Methods in Corporate Social Responsibility*. Edward Elgar Publishing, 2017. 501 p.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2021; 2(215): 31-40

УДК 342.1

JEL classification: A10, F68, I18, Z18

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2021/215-2/4>

А. Жуковська, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID 0000-0003-0891-1952

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна,

О. Длугопольський, д-р екон. наук, проф.

ORCID ID 0000-0002-2040-8762

Західноукраїнський національний університет,

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Тернопіль, Україна,

О. Кошулько, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID 0000-0003-1571-2695

Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро, Україна

ПОЛІТИКА СУВЕРЕНІЗМУ ЗА УМОВ ПАНДЕМІЇ COVID-19: УНІФІКАЦІЯ VS ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ

Проаналізовано протиріччя у сучасній системі світоустрою, де, з одного боку, активно підживлюються ідеї глобалізму, а з іншого – поширюється політика суверенізму окремих держав світу. Досліджено напрями впливу глобальної пандемії на ці протиріччя та їхнє загострення. Методика досліджень, що була використана у статті, базувалася на науковій дескрипції та логіко-дедуктивному підході, були використані дані Всесвітньої організації охорони здоров'я та низки звітів різних країн світу, які систематично оновлюються протягом періоду панування пандемії в глобальній економіці. У сучасному світі продовжується протистояння між поширенням політики суверенізму та ідеї глобалізму, однак, як доводять результати дослідження, поширення пандемії COVID-19 значною мірою спричинено розвитком глобалізації, відкритістю економік світу, а також зростаючою на цій основі конкурентоспроможністю.

Ключові слова: COVID-19, суверенізм, публічна політика, уніфікація, глобалізм.

Актуальність теми дослідження. Глобалізація, яка набула поширення наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., спричинила масштабні зміни, пов'язані з поглибленням взаємозалежності національних економік та їхнім взаємопроникненням, формуванням міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами, послабленням можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики, розширенням масштабів обміну та інтенсифікацією процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів, створенням інституцій міждержавного регулювання глобальних проблем, тяжінням світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування, що базуються на ідеях універсалізму. Універсалізм визнає свободу і справедливість як важливіші цінності. Натомість суверенізм, що поширився як фундаментальна течія на початку ХХІ ст., протистоїть міжнародному праву і наголошує на тому, що національні інтереси держав є важливішими за загальноцивілізаційні ідеали (інтереси людства).

Постановка проблеми. Традиційно суверенітет визначається як політико-правова властивість державної влади, що виражається в її верховенстві на своїй території (внутрішній аспект) і незалежності в міжнародних відносинах (зовнішній аспект). Держави виступають як територіально-політичні організації, що встановлюють

межі свого владарювання саме завдяки суверенітету [14; 22]. Однак поглиблення глобалізаційних процесів та утвердження наднаціональних об'єднань позбавляють держави права верховенства влади на власній території й незалежності в міжнародних відносинах як основних ознак суверенітету. З набуттям членства в будь-якому наднаціональному угрупованні держава добровільно делегує частину своїх повноважень його наднаціональним інституціям, тим самим обмежуючи себе у праві приймати важливі рішення в тій чи іншій сфері суспільного життя. Отже, ставиться за мету показати на прикладі пандемії COVID-19, як національні економіки крок за кроком відходять від ідеї глобалізму та перетворюються в адептів суверенного соціально-економічного і політичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В англійській мові термін "суверенізм" уперше був ужитий в контексті руху за незалежність канадської провінції Квебек ("*Mouvement souverainiste du Québec*") ще у 1960-х рр., коли він втілював ідею національної незалежності. У цьому контексті суверенізм можна розглядати в тісному взаємозв'язку з сепаратизмом [33]. У термінологію ж ЄС поняття "суверенізм" увійшло на початку 2000-х рр. з "легкої руки" А. Гіно – радника колишнього президента Франції Н. Саркозі, який вислов-

лювався за зміцнення національних інтересів Франції та проти посилення інтеграції з ЄС. Пізніше Російська Федерація, реалізуючи свої суверенні інтереси, проігнорувала норми міжнародного права, здійснивши в 2014 р. анексію Криму на основі незаконного референдуму. У Росії навіть з'явився термін "суверенна демократія" для позначення типу державного режиму, що базується не на традиційних демократичних цінностях, а на традиціях національної суверенності. Таким чином, категорія "суверенізм" трансформувалася у щось на кшталт опозиції "глобалізму", ідеї "розмиття кордонів". Деякі вчені [7; 21; 42] наголошують на тому, що суверенітету держав на початку XXI ст. протистоїть низка зовнішніх факторів впливу, які його "розідають" (напр., ідеї космополітизму, ТНК, транснаціональні злочинні об'єднання). Відповідно на це став деякий супротив окремих держав і поява національних ініціатив, що так чи інакше спростовують ідеї глобального ринку (напр., "Купуй українське" чи "Make America great again").

Представники французького суверенізму виступають за збереження суверенітету європейських країн у межах єдиної Європи та можливості проведення ними самостійної політики [2]. Типовими адептами політики суверенізму є Ф. де Вілльє, А. Варо та Ж. Бертю як представники правоконсервативного Руху за Францію (*Mouvement pour la France*), що був заснований у 1994 р. Домінантною метою Руху за Францію є "Європа вільного співробітництва, що поважає ідентичність націй" [2]. На думку прихильників цього руху, нації у Європі повинні залишатися суверенними і проти національних демократій не повинні робитись жодні кроки, навіть під гаслами загального європейського добробуту. Наразі ж існуюча модель ЄС вибудована таким чином, що ні держави, ні нації не є суверенними під "парасолькою Брюсселя". Оскільки ключові рішення в ЄС приймаються на наднаціональному рівні більшістю голосів, то багато національних демократій вимушені приймати те, від чого воліють відмовитись (напр., у сфері врегулювання міграційних проблем чи вступу в ЄС Туреччини). Тира-

нія більшості в цьому випадку призводить до того, що нації-держави, які опинились у меншості й не поділяють позиції своїх сусідів щодо тих чи інших соціально-економічних, культурно-релігійних чи політичних питань, вимушені погоджуватися на ті кроки, які за них узгоджені й прописані іншими.

Рух за Францію пропонує свою альтернативу ЄС – "Інша Європа" (*Autre Europe*), що спирається на Люксембурзький компроміс 1966 р., який полягає в тому, що країна завжди володіє правом протистояти рішенням, які зачіпають важливі для неї інтереси [29]. ЄС повинен бути нічим іншим, як асоціацією націй, в якій кожна країна володіє правом вето і всі важливі рішення приймаються одногосно. На думку Ж. Бертю, це стратегічно важливо для боротьби з ефектом віддаленості європейських інститутів. Європа "змінної геометрії" повинна базуватися на принципі, що у випадку відмови країни прийняти яку-небудь міру, інші цілком мають право продовжити співробітництво в цій сфері й піти далі [2].

У Великобританії, яка ще до Brexit виступала одним із головних євроскептиків, з'явилися численні організації, що відстоюють суверенізм: Група Брюгге, Бізнес за Стерлінг, Рух за Демократію, Європа націй, Європейський фонд, Вільна Британія, Новий Альянс, Асоціація свободи, Magna Carta тощо. Однак найбільшим політичним оплотом британських євроскептиків є Партія Незалежності Сполученого Королівства, заснована в 1993 р., та Консервативна партія Великобританії. Партії відстоюють позиції того, що кожна нація Європи повинна сама визначати своє майбутнє, не будучи провинцією централізованих "Сполучених Штатів Європи". Незважаючи на те, що єдиний ринок передбачає свободи руху товарів, послуг, людей та капіталів, він не вимагає єдиної соціальної, податкової чи промислової політики.

Основними тезами британського євроскептицизму завжди були: рух проти утворення європейської "супердержави", критика інституційної структури ЄС та опозиція зоні євро (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові тези британських євроскептиків [2]

№	Теза	Характеристика
1.	Рух проти утворення європейської "супердержави"	Виступає проти перетворення спільного ринку в єдину європейську державу з центральним урядом, утворенням т.з. Сполучених Штатів Європи
2.	Критика інституційної структури ЄС	Проблема того, що Рада міністрів, Єврокомісія та Європейський суд мають більші повноваження, ніж Європарламент, а також відсутності реальної опозиції тому, що пропонує Європейська комісія
3.	Опозиція зоні євро	Відстоювання збереження фунту, оскільки уряд має право сам розпоряджатися бюджетом і провадити податкову політику

Незважаючи на те, що ціннісні основи універсалізму закладені в теоріях Р. Інглхарта [12], Ю. Сенокосова [18] та багатьох інших, однак за умов поширення пандемії COVID-19 універсальні цінності, за допомогою яких Захід тривалий час легітимізував глобальну політику [4; 15], зазнають суттєвих трансформацій, а подекуди й зламів. Так, права людини та демократичні свободи "звужуються" під впливом жорстких або м'яких, проте обмежувальних, впливів урядів різних країн на поведінку громадян. Закриття бізнесів, обмеження свободи пересування, масковий режим у громадських місцях, скорочення доступних сервісів ще рік назад здавалися неможливими в цивілізованому світі, однак сьогодні – це жорстка реальність 2020 року. Інститути ралізації універсальних цінностей також зазнають змін, пов'язаних з локдауном та очікуваннями другої, третьої та інших хвиль пандемії. Вибір між здоров'ям громадян, їхнім життям та економічним розвитком ніколи не був таким болючим. І якщо в країнах першого світу уряди підтримують громадян, що зазнали втрат через виму-

шене безробіття, соціальними виплатами різного типу (напр., у США під час першої хвилі карантину 2020 р. кожна родина отримала 500 дол. на дитину, а кожен дорослий – 1200 дол., що дозволило суттєво скоротити рівень бідності), то в країнах, що розвиваються, ситуація є менш оптимістичною. Закони вільного ринку трансформуються, поступаючись першістю державному регулюванню кризових процесів, в які потрапляють і бізнеси, і громадяни по всьому світу. Невиправдане зростання цін на окремі групи товарів і сервіси, необгрунтований ажіотажний попит на деякі товарні позиції, скорочення заробітних плат через простой чи закриття бізнесів потребують оперативного реагування саме інституту держави.

Навіть до глобальної пандемії COVID-19 погляди країн ЄС на багато питань спільної політики суттєво різнилися, зокрема щодо міграції. Так, якщо Скандинавські країни, Німеччина, Франція, Італія завжди розглядали міграційну кризу як тестування європейських цінностей та єдності, то країни Прибалтики, Угорщина,

Польща, Словаччина, Чехія – як загрозу національній безпеці [1; 13]. Саме в міграційних питаннях країнам ЄС ніколи не вдавалося досягти згоди [26; 32]. І якщо в питаннях, наприклад, екологічної політики компромісні рішення найчастіше спрацьовували [25; 34; 35; 38], то в інших аспектах – ні. Сьогодні ж цінності та інтереси багатьох країн ЄС зазнають ще більших випробувань, пов'язаних з поступом пандемії COVID-19 та очікуваною світовою рецесією.

Україна не стала винятком у даній ситуації, і за умов пандемії намагалася також запровадити ідеї суверенізму на своїй території шляхом закриття кордонів, мотивуючи це тим, що в країні будуть створені нові робочі місця для працевлаштування потенційних трудових мігрантів, щоб ці мігранти залишалися вдома та працювали на благо країни. Проте, крім популізму, порожніх обіцянок і реальних спроб створити нову "залізну завісу" між Україною та цивілізованим світом, ці намагання теперішніх очільників країни ні до чого суттєвого не привели [32].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на аналіз проблем суверенізму в працях І. Валерстайна, М. Мінакова, Е. Хайруліна, Ю. Сенокосова, І. Баригіна, В. Барішнікова, Т. Гончарової, В. Козюка, С. Краснера, І. Локшина, П. Віллетса та багатьох інших [1; 2; 3; 4; 5; 15; 16; 18; 21; 22; 36; 37; 44], залишаються нерозкритими питання впливу сучасних викликів, зокрема пандемії COVID-19, на умови збереження суверенітету, як країни будуть оговтуватися від наслідків, яких завдав коронавірус усьому світові, а також як ідеї суверенізму будуть співіснувати разом з ідеями глобалізму в найближчому майбутньому (де серед усіх цих викликів сучасності знайти "золоту середину", яка влаштувала б усіх).

Метою дослідження є поглиблення теоретичного розуміння процесів посилення суверенізму у відповідь на глобальну пандемію 2020 р. COVID-19 у світлі того, що належність держави до будь-якого наднаціонального об'єднання прямо впливає на її суверенітет у класичному його розумінні.

Основою **методології дослідження** є наукова дескрипція та логіко-дедуктивний підхід, що ілюструються емпіричними кейсами різних країн світу. Для аналізу особливостей поступу пандемії COVID-19 та реакції національних економік на її прояви були використані дані статистичних організацій, зокрема Організації об'єднаних націй, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Організації економічного співробітництва та розвитку, Ради Європейського союзу, національних інститутів охорони здоров'я різних країн світу, а також аналітичні звіти Всесвітнього економічного форуму та країн світу, включаючи країни Європейського Союзу та України.

Основні результати. До 2020 р. процеси глобалізації активно набирали оберти, відбувалася активна інтеграція та уніфікація всіх сфер суспільного життя (політичної, економічної, культурної, соціальної тощо). У світі панувала ідея створення єдиного планетарного суспільства. Однак в основу цієї ідеї було закладено не формування універсального світу, де панує етнічна толерантність, співпраця і співіснування різноманітних етносів і культур, а тотальна експансія, що не зближує, а навпаки субординує регіони і країни світу, не долає, а закріплює периферійний характер окремих країн і регіонів. Деякі дослідники вважають, що "глобалізація трансформує внутрішні соціальні відносини, знижує бар'єри між суверенними державами, руйнує культурні табу, відкидає будь-який партикуляризм, безжалісно карає за неефективність і заохочує міжнародних чемпіонів ефективності" [5]. Але, як і будь-який концепт, ідея тотально-

го глобалізму має пройти випробування часом, утвердитися під впливом реальних викликів і загроз.

Першою і найбільш впливовою загрозою за весь час поступу глобалізації стала пандемія COVID-19, що виникла наприкінці грудня 2019 р. і вразила світ з винятковою швидкістю, серйозністю та масштабністю охоплення. Саме глобалізація сприяла поширенню коронавірусної хвороби в усі куточки світу. Пандемія COVID-19 вже призвела до понад мільйон людських утрат у всьому світі, наклала суттєві обмеження на соціально-культурне життя населення та кардинально змінила тренди глобальної економіки, зокрема змусила країни в екстремому режимі відновлювати та відстоювати свої суверенітети.

Поширення коронавірусної хвороби розпочалося в грудні 2019 р. в Китаї у м. Ухань провінції Хубей і вже 11 березня 2020 р. було визнано пандемією COVID-19 [43]. Станом на кінець березня 2021 р. за весь час пандемії померли 2796350 людини (за добу – 11632). Найбільше жертв вірусу в США – 562526, Бразилії – 312299, Мексиці – 201623, Індії – 161881 та Великобританії – 126592. Загалом у світі одужало 102970260 людей. Найбільше тих, хто одужав, у США – 23410884, Бразилії – 10912941, Індії – 11355993, Росії – 4139128, Великобританії – 3805416 [11].

Масштаби пандемії COVID-19 суттєво вплинули практично на всі сфери суспільного життя та змусили країни переглянути окремі види зовнішньої політики, зокрема: міграційну політику, політику у сфері конкуренції, правила перетину кордонів, політику у сфері охорони здоров'я тощо.

До початку пандемії найбільшим досягненням ЄС як наднаціональної інституції було досягнення чотирьох свобод між країнами-членами: вільного руху товарів, вільного руху послуг, свобода переміщення робочої сили та свобода руху капіталів. Пандемія 2020 р. змусила ЄС переглянути насамперед умови вільного переміщення людей як між країнами-членами, так і між європейським об'єднанням і третіми країнами.

Із поширенням COVID-19 країни почали поступово оголошувати карантин, тобто комплекс обмежувальних медико-санітарних і адміністративних заходів, спрямованих на попередження поширення інфекційних хвороб. Карантинні заходи спрямовані на охорону певної території від занесення інфекційних захворювань з інших країн (територій) і попередження їхнього поширення за межами осередку [9]. Першою країною, яка запровадила жорсткі карантинні заходи, став Китай. У країні відмінили всі масові заходи, закрили провінцію Ухань на в'їзд і виїзд, організували тотальну дезінфекцію та інші санітарні заходи, почали активне будівництво тимчасових лікарень для хворих на COVID-19.

На початку пандемії країни-члени ЄС приймали відносно самостійні рішення щодо обмеження перетину кордонів і механізмів боротьби з вірусом. Першою серед країн ЄС оголосила карантин Італія. За нею карантинні обмеження ввели Німеччина, Франція, Чехія та багато інших. Загалом близько 20 європейських держав ввели ті чи інші обмеження: скасували авіарейси, заборонили в'їзд іноземців, організували санітарний контроль і ввели штрафи за поширення паніки. Але були й такі, хто проігнорував виклик і не запроваджував суворого карантинних обмежень, наприклад Швеція та Білорусія.

Слід зазначити, що запровадження карантину, закриття кордонів та обмеження міжнародної торгівлі створило реальні передумови для зміцнення суверенітету країн, які в умовах активної глобалізації, лібералізації торгівлі та інвестицій практично втратили дієві інструменти формування та реалізації незалежної вну-

трішньої політики. По-перше, надання торговельних поступок, необхідних для гарантування ефективного доступу на внутрішні ринки товарів чи послуг іноземних торгових партнерів, зазвичай передбачає відмову від інструментів захисту торгівлі, які могли б бути використані для пом'якшення ситуації у випадку внутрішньої кризи. По-друге, ліберальна торговельна політика дозволяє підприємствам, які працюють на основі внутрішніх нормативних умов, конкурувати на світових ринках. При цьому підприємства, які є вихідцями з країн з високими внутрішніми стандартами відносно прав власності, захисту навколишнього середовища чи продовольчої безпеки, можуть опинитися в несприятливому становищі відносно підприємств, які походять з країн із менш суворими стандартами. Таким чином, певною мірою відкритість для міжнародної торгівлі обмежує здатність країн вільно ухвалювати внутрішньодержавні публічні рішення. По-третє, розвиток міжнародної торгівлі разом із поступом останніх технологічних досягнень у галузі транспорту та зв'язку привели до інтернаціоналізації ланцюга поставок, за допомогою якого вітчизняні фірми делегують ряд функцій в країни, де вони можуть виконуватися з меншими витратами (напр., бухгалтерський облік і фінанси в Індії, виробництво в Китаї чи В'єтнамі). Проте інтернаціоналізація ланцюга створення вартості часто в поєднанні з короткостроково орієнтованою політикою підтримки запасів на мінімально можливому рівні з метою зниження витрат робить підприємства залежними від безперервного функціонування міжнародного ланцюга створення вартості. Таке функціонування може порушитися, коли на економіку країн, де розташовані підприємства, що беруть участь у ланцюгу створення вартості, вплине зовнішній шок. У світі, що характеризується економічною глобалізацією, руйнування, спричинені природними катастрофами, що зачіпають інші країни або політичні рішення іноземного уряду, можуть перешкодити процесам обслуговування підприємствами своїх внутрішніх ринків [17]. Таким чином, унаслідок торговельних поступок, ризиків витіснення вітчизняних підприємств через міжнародну конкуренцію або неминучих форс-мажорів в інших країнах може виникнути ситуація, за якої держави-торговельні партнери відмовляться від можливості захищати власні фірми або власні громадян. Саме цей механізм викликає стурбованість розвинутих країн за умов пандемії COVID-19.

Після жорстких карантинних обмежень весни 2020 р. країни ЄС почали поступово переходити на адаптивний карантин, тобто запроваджувати заходи обмеження залежно від темпів поширення вірусу. Такі заходи покликані підлаштуватися під конкретні цілі та не завдати шкоди економіці більше, ніж необхідно для збереження людських життів [8]. Для цього ЄС розробив та оприлюднив спільну дорожню карту для всіх країн-членів щодо скасування заходів стримування поширення коронавірусної хвороби [23; 27]. Головним пунктом документа є поступове скасування внутрішнього прикордонного контролю і відновлення вільного пересування людей усередині Європейського Союзу. Країни-члени також погодилися надавати інформацію про будь-які нові обмеження та заходи за 24 години до того, як вони набудуть чинності. У цьому разі Євросоюз не став знімати обмеження, введені для тих, хто приїжджає з інших регіонів. У Брюсселі запевнили, що обмеження зберуться для країн, ситуація з коронавірусом в яких гірша, ніж в ЄС [27; 20]. Попри те, що дорожня карта є офіційним документом, вона носить рекомендаційний характер. Передумовами поступового виходу з карантину запропоновано вважати: 1) суттєве сповільнення поширення коронавірусу протягом тривалого

часу (зменшення кількості нових заражень, нових госпіталізованих хворих і пацієнтів, що перебувають у відділеннях інтенсивної терапії); 2) достатні можливості системи охорони здоров'я в боротьбі із хворобою (можливість системи охорони здоров'я впоратися з навантаженням, якщо після послаблення карантинних обмежень кількість заражених знову почне зростати); 3) дієва система нагляду та моніторингу (можливість організації широкомасштабного тестування населення для відстеження поширення коронавірусу, відстеження та ізоляції осіб, що контактували з хворими, для запобігання виникненню нових спалахів хвороби).

ЄС також сформулював принципи, якими мають керуватися країни-члени в умовах пандемії, зокрема: 1) усі рішення мають прийматися на основі науково підтверджених даних; 2) країни-члени повинні узгоджувати між собою дії з послаблення карантину; 3) між країнами-членами повинна панувати повага та солідарність, а також підтримка тих, хто найбільше постраждав унаслідок пандемії та спричиною нею економічної кризи [23]. Ще одним із головних пунктів документа стало поступове скасування внутрішнього прикордонного контролю і відновлення вільного пересування людей усередині ЄС. Країни-члени також погодилися надавати інформацію про будь-які нові обмеження та заходи за 24 години до того, як вони набудуть чинності. Проте ЄС не став знімати обмеження, введені для тих, хто приїжджає з інших регіонів [8].

Восени 2020 р. розпочалася друга хвиля поширення коронавірусу. Із цією метою держави-члени ЄС вирішили посилити карантинні обмеження. Так, у жовтні 2020 р. ЄС оприлюднив єдину систему обмежень вільного пересування для поїздок у межах європейського об'єднання, а також змінив умови перетину внутрішніх кордонів. Зазначені рекомендації спрямовані на уникнення порушень функціонування Шенгенської зони та забезпечення перетину кордонів зрозумілим для громадян способом. Щотижня держави-члени повинні надавати Європейському центру профілактики та контролю захворювань дані за такими критеріями: кількість нових зареєстрованих випадків на 100 000 населення за останні 14 днів; кількість тестів на 100 000 населення, проведених за останній тиждень; відсоток позитивних тестів, проведених за останній тиждень [39].

На основі цих даних щотижнево оприлюднюються карти країн-членів ЄС з розподілом по регіонах для допомоги їм у прийнятті рішень щодо можливих обмежень. Регіони поділяються на чотири зони [8; 39; 40]:

1) зелену, якщо показник нових випадків за 14 днів нижче 25, а відсоток позитивних тестів нижче 4 %;

2) помаранчеву, якщо показник нових випадків за 14 днів нижче 50, а відсоток позитивних тестів становить 4 % і вище, або, якщо показник нових випадків за 14 днів становить від 25 до 150, а відсоток позитивних результатів нижче 4 %;

3) червону, якщо показник нових випадків за 14 днів 50 або вище, а рівень позитивного тестування становить 4 % і вище, або, якщо показник нових випадків за 14 днів перевищує 150;

4) сіру, якщо інформації недостатньо або показник тестування нижче 300.

Передбачено, що держави-члени не повинні обмежувати вільне пересування осіб, що ідуть у зелені зони та з них, тоді як поїздка у зелену зону з інших передбачає тестування. Водночас до кінця 2020 р. країни ЄС планують запровадити локдаун – найжорсткішу форму карантину, яка обмежує вільне пересування в самій країні та за її межами. Під час локдауну нормально фу-

нкціонують лише організації, які виробляють або надають життєвоважливі товари та послуги.

На сьогодні неможливо спрогнозувати як імовірно дати закінчення пандемії, оцінити можливі втрати, так і визначити набір інструментів, який виявився найдієвішим у боротьбі з вірусом. Проте, маючи деяку інформацію, можна ідентифікувати чотири основні моделі боротьби з коронавірусом. Так, голова Всесвітньої організації охорони здоров'я Т.А. Гебрейесус до таких моделей відносить [6]: 1) перша модель була реалізована в країнах, які були попереджені й обізнані про спалах хвороби, у результаті чого їм вдалося уникнути великих спалахів (деякі країни Південно-Східної Азії, Карибського басейну, Африки та Тихоокеанського регіону); 2) друга модель характерна для європейських країн, яким вдалося локалізувати масштабні спалахи захворювання завдяки виваженій та поміркованій політиці; 3) третя мо-

дель характерна для країн, яким удалося подолати перший пік спалаху хвороби, але через передчасне послаблення карантинних обмежень вони тепер змушені боротися з новою хвилею захворювання; 4) четверта модель перебуває на стадії інтенсивної передачі інфекції (Америка, Південна Азія і кілька країн Африки).

Аналізуючи темпи поширення коронавірусної хвороби, заходи, які вживають країни з боротьби з нею, та наслідки, з якими їм доводиться стикатись, вважаємо за доцільне порівняти кількість тих, хто захворів на COVID-19 в 28 країнах-лідерах рейтингу поширення коронавірусної хвороби, із глобальними індексами, які свідчать про відкритість економік (табл. 2): Індексом рівня глобалізації (*KOF Globalization Index*), Глобальним індексом конкурентоспроможності (*The Global Competitiveness Index*) та Глобальним індексом відкритості економік (*Global Index of Economic Openness*).

Таблиця 2. Кількість тих, хто захворів на COVID-19, KOF Globalization Index, The Global Competitiveness Index та Global Index of Economic Openness у країнах-лідерах пандемії кінця 2020 року [11; 19; 30; 31; 41]

	Країна	Кількість заражених COVID-19, чол.	Кількість населення, чол.	Кількість тих, хто захворів, у % до кількості населення	Індекс глобалізації	Індекс конкурентоспроможності	Індекс відкритості економік, рейтинг
1	США	13610357	329957441	4,12	82,41	83,7	9
2	Індія	9393039	1380157000	0,68	62,10	61,4	57
3	Бразилія	6290272	212330344	2,96	60,52	60,9	80
4	Росія	2269316	146748590	1,55	72,45	66,7	81
5	Франція	2208699	68859599	3,21	87,25	78,8	19
6	Іспанія	1646192	46934632	3,51	85,70	75,3	25
7	Великобританія	1605172	66647112	2,41	89,84	81,2	7
8	Італія	1564532	60218431	2,60	83,37	71,5	33
9	Аргентина	1413375	44938712	3,15	69,90	57,2	86
10	Колумбія	1299613	48258494	2,69	65,06	62,7	70
11	Мексика	1100683	127792286	0,86	72,56	64,9	62
12	Німеччина	1041970	83149300	1,25	88,60	81,8	10
13	Польща	985075	38377790	2,57	81,33	68,9	36
14	Перу	960368	32162184	2,99	70,35	61,7	67
15	Іран	948749	84659594	1,12	53,70	53,0	129
16	Україна	722679	41592501	1,74	74,83	57,0	94
17	Туреччина	578347	83154997	0,70	71,58	62,1	63
18	Бельгія	574448	11476279	5,01	90,59	76,4	20
19	Чилі	548941	19758065	2,78	77,74	70,5	31
20	Індонезія	534266	266911900	0,20	62,47	64,6	68
21	Чехія	518649	10693939	4,85	85,60	70,9	29
22	Нідерланди	513325	17503345	2,93	90,71	82,4	3
23	Румунія	465982	19401658	2,40	79,74	64,4	47
24	Бангладеш	462407	171660344	0,27	51,19	52,1	121
25	Філіппіни	429864	109356070	0,39	67,41	61,9	79
26	Пакистан	395185	219513156	0,18	53,79	51,4	116
27	Канада	364810	38377790	0,95	84,64	79,6	14
28	Саудівська Аравія	356911	34218169	1,04	65,92	70,0	55

Індекс рівня глобалізації країн світу (*KOF Globalization Index*) є комбінованим показником Швейцарського економічного інституту (*KOF Swiss Economic Institute*), який дозволяє оцінити масштаб інтеграції тієї чи іншої країни у світовий простір. Індекс був розроблений в 2002 р. групою дослідників Швейцарського економічного інституту (*KOF Konjunkturforschungsstelle*) та Федерального Швейцарського технологічного інституту (*Eidgenössische Technische Hochschule Zürich*). Автори проекту визначають глобалізацію як процес, який усуває національні кордони, інтегрує національні економі-

ки, культури, технології та управління, а також формує складні відносини і взаємозв'язки, що реалізуються через різноманітні потоки, які включають людей, капітали, ідеї тощо. Тому індекс рівня глобалізації країн включає в себе змінні, що вимірюють економічні, соціальні та політичні аспекти глобалізації [31]. Побудована нами кореляційна залежність і рівняння регресії ($R^2 = 0,3788$) указують на прямий зв'язок між рівнем глобалізації та поширюваністю захворювань на COVID-19 у відносних показниках (рис. 1).

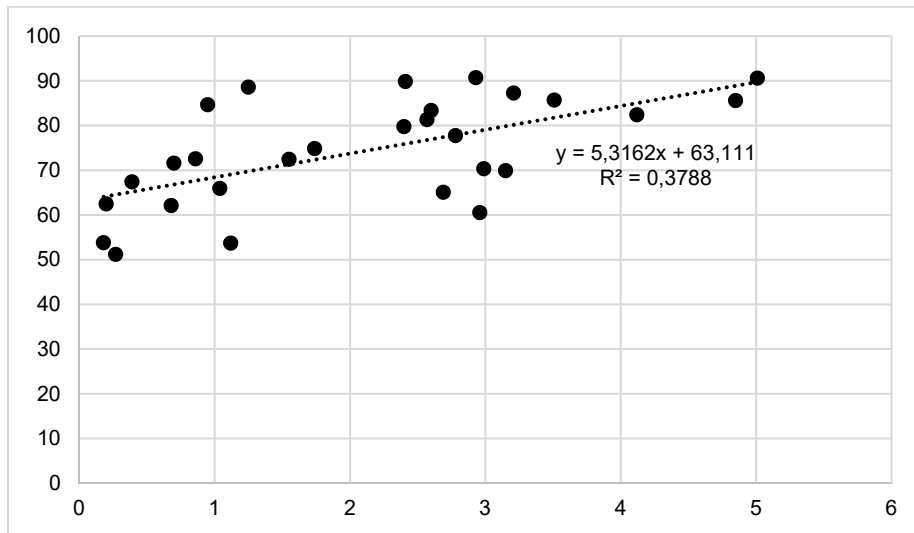

Рис. 1. Взаємозв'язок відносного показника захворюваності на COVID-19 та Індексу глобалізації [авторські розрахунки на основі 11; 19; 31]

Індекс глобальної конкурентоспроможності (*The Global Competitiveness Index*) є індикатором економічної конкурентоспроможності, що розроблений за ініціативи Всесвітнього економічного форуму (*World Economic Forum*) і розраховується за методикою, заснованою на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників підприємств [41]. Побудована нами кореляційна залежність і рівняння регресії ($R^2 = 0,2269$) указують на прямий зв'язок між рівнем конкурентоспроможності та поширюваністю захворювань на COVID-19 у відносних показниках (рис. 2).

Індекс відкритості економік (*Global Index of Economic Openness*) є показником, який вимірює можливості еко-

номічних системи кран світу у сфері торгівлі, конкуренції та продуктивності на основі чотирьох індикаторів: доступу до ринку та інфраструктури, інвестиційного середовища, умов діяльності та управління підприємствами [30]. Побудована нами кореляційна залежність і рівняння регресії ($R^2 = 0,2811$) указують на прямий зв'язок між рівнем відкритості та поширюваністю захворювань на COVID-19 у відносних показниках (рис. 3). Обернений вигляд залежності, проілюстрованої на рис. 3, пов'язаний з використанням значень показника відкритості у вигляді рейтингу (табл. 2).

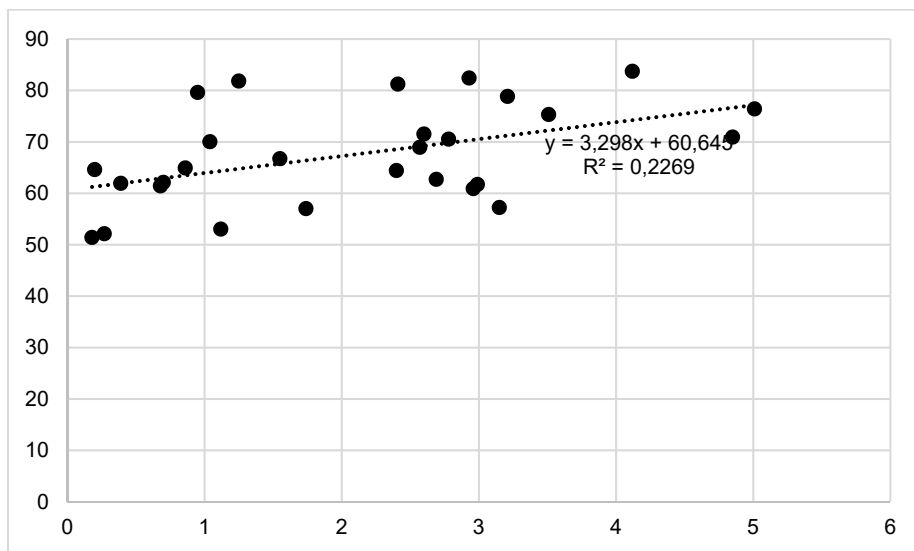

Рис. 2. Взаємозв'язок відносного показника захворюваності на COVID-19 та Індексу конкурентоспроможності [авторські розрахунки на основі 11; 19; 41]

Отже, проведений аналіз доводить, що поширення пандемії COVID-19 значною мірою спричинено поступом глобалізації, відкритістю економік світу та зростаючою на цій основі конкурентоспроможністю. Вочевидь, що з поступом пандемії всі ці прояви глобальної економіки видозмінилися: знизилася темпи глобаліза-

ції, посилюються тенденції суверенізму, особливо у сфері охорони здоров'я [24], значно знизився рівень відкритості національних економік та уповільнилися показники конкурентоспроможності національних економік на світовому ринку.

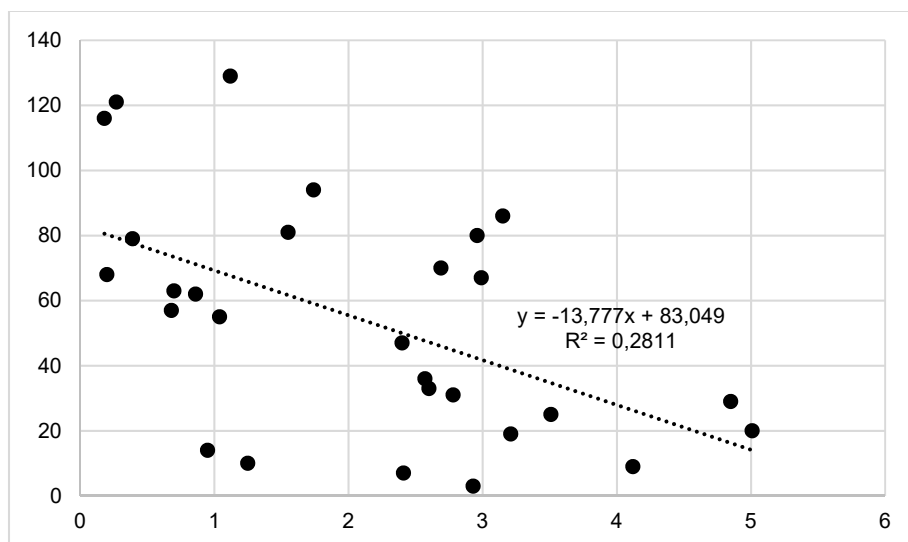

Рис. 3. Взаємозв'язок відносного показника захворюваності на COVID-19 та Індексу відкритості [авторські розрахунки на основі 11; 19; 30]

Однак, попри ці несприятливі для глобальної економіки тенденції та загрозу тривалої рецесії, практично всі сектори економіки отримали значний поштовх для розвитку в специфічних умовах пандемії. ООН у своєму звіті [28] визначала шість мегатрендів, що трансформують світ після закінчення пандемії COVID-19, зокрема: 1) очікується проривне спрощення комунікацій між людьми завдяки розвитку штучного інтелекту та впровадженню технологій 5G; 2) прогнозується зміщення акцентів у фундаментальних цінностях людей в бік зростання значення фізичного та психологічного добробуту; 3) передбачається завершення поступового переходу до моделі вуглецевої економіки, яка покликана стримати глобальне потепління; 4) прогнозується активний розвиток циркулярної економіки, в основі якої лежать технології вторинного використання ресурсів та зменшення відходів; 5) очікується новий поштовх розвитку економіки біологічного зростання, зокрема індустрії органічної їжі; 6) прогнозується розвиток нового виду економіки – економіки досвіду, яка заснована на позитивних спогадах про споживання тих чи інших товарів, брендів у минулому.

Висновки. В умовах динамічного зовнішнього середовища світ постійно підпадає під вплив кризових явищ. Вплив більшості із них може бути навіть не відчутний, а деякі завдають серйозного удару та змушують світ змінюватись. Пандемія COVID-19 набула поширення в тому вигляді, в якому вона існує сьогодні саме завдяки активним процесам глобалізації, зростанню відкритості національних економік та рівня їхньої конкурентоспроможності. І саме ці процеси зазнали під її впливом нищівного удару. Національні уряди змушені поступово відходити від ідеї глобалізації й відроджувати суверенізм в його традиційному розумінні. Сьогодні важко спрогнозувати імовірні дати закінчення пандемії, оцінити можливі втрати, визначити набір інструментів, який виявився найбільш дієвим у боротьбі з вірусом, але вже точно відомо, що після закінчення пандемії світовий порядок буде кардинально іншим і суверенні держави в ньому відіграватимуть усе більшу роль.

Різні країни світу по-різному підходять до аналізу та оцінки ідей суверенізму та глобалізму. Одні вбачають в ідеях суверенізму розв'язання своїх національних проблем, інші – обмеження свободи і гальмування стійкого економічного розвитку. Тому пандемія, яка поширилася світом, значною мірою зблизила ці дві різні ідеї, оскільки за крайнього суверенізму жодна з країн не здатна впоратися із загрозою пандемії самотужки, а з іншого

боку, за крайнього глобалізму неможливо спинити стрімке поширення вірусу на значних територіях. Тому лише за умов вироблення виваженої політики та стратегії поведінки країн-лідерів можливий компроміс між "розумним" суверенізмом і "виваженим" глобалізмом, а також можлива надія на те, що найближчим часом людство буде врятовано від пандемії COVID-19.

Світ уже не зможе повернутися до звичного способу життя, тому сьогодні кожна країна буде вибудовувати нові стосунки з іншими країнами світу, і що в цих стосунках переважатиме – уніфікація чи диверсифікація – визначить їхній майбутній напрям розвитку в усіх сферах діяльності на короткострокову та довгострокову перспективу.

Список використаних джерел

1. Алааш, В., Піттель, А. (2019). Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу // *Підприємництво, господарство і право*, 12, С.334-338.
2. Барыгин, И.Н. (2009). *Международное регионоведение: теория и практика* : учеб. для вузов. – СПб., 380 с.
3. Барышников, В.Н., Возгрин, В.Е., Гончарова, Т.Н., Евдокимова, Н.П., Климова, Г.С., Сидоренко, Л.В., Соколов, О.В., Пленков, О.Ю., Фокин, В.И. (2016). *От национальных государств к единой Европе: проблемы европейской интеграции в XIX–XXI вв.* – СПб., 620 с.
4. Валлерстайн, И. (2008). Европейский универсализм: риторика власти // *Прогнозис*, 2(14), 3-56.
5. Воронкова В.Г. (2008). Глобалізація як процес універсализації стосунків між державою та ринком. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 35, 15-35.
6. Глава ВОЗ описал четыре сценария распространения пандемии коронавируса. <https://nv.ua/world/geopolitics>. (accessed 10 November 2020)
7. Грачев, Н.И. (2012). Политическая глобализация и государственный суверенитет // *Вестник Волгоградского государственного университета: Серия 5*, 1(16), 20-26.
8. ЄС визначив три критерії для закриття внутрішніх кордонів через пандемію (2020). <https://4studio.com.ua/novyny/yes-vyznachyv-trykryteryi-dlya-zakryttya-vnutrishnih-kordoniv-cherez-pandemiyu>. (accessed 27 October 2020)
9. Карантин (2020). <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3440/karantin>.
10. Коронавірус у світі: Великобританія за кількістю хворих випередила Аргентину. <https://dyvys.info/2020/11/13/koronavirus-u-sviti-velykobrytaniya-za-kilkistyuvhvoryh-vyperedyla-argentyu>. (accessed 27 November 2020)
11. Коронавірус: статистика по странах. <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/geography/?sort=country>. (accessed 27 March 2021)
12. Локишин, И. (2020). Карта культурных ценностей Рональда Инглхарта. <https://postnauka.ru/wtf/154916>. (accessed 27 October 2020)
13. Максак, Г. (2018). Розкол за лінією міграції: як криза кількарічної давнини з новою силою б'є по ЄС // *Європейська правда*, 6 липня. <https://www.eurointegration.com.ua>. (accessed 27 October 2020)
14. Метьюз, Д. (2018). Екологія демократії. Як стати сильнішими, щоб самим формувати своє майбутнє / Пер. з англ. К.: Стило, 266 с.
15. Минаков, М. (2020). Беззападність і проблема універсализма // *Koine Community Works on WordPress*. <https://www.koine.community>. (accessed 11 November 2020)

16. Минаков, М. (2020). Пандемия COVID-19 и политические очертания будущего. <http://www.eedialog.org/ru/2020/05/22>. (accessed 11 November 2020)

17. Реагирование на кризис, вызванный пандемией COVID-19, с помощью конкурентной политики (2020). Приложение к выпуску по конкурентной политике в Восточной Европе и Центральной Азии. <https://www.oecd.org/daf/competition/supplement-oecd-gvnh-newsletter15-july2020-ru.pdf>. (accessed 27 October 2020)

18. Сенокосов, Ю.П. (2016). Культура много, цивилизация – одна. <http://i.civiceducation.ru/story/31264>. (accessed 10 November 2020)

19. Список стран по населению. <https://ru.wikipedia.org>. (accessed 11 November 2020)

20. Уряд ЄС запровадив єдині правила для переміщення Європою під час пандемії коронавірусу. <https://ua.112.ua/svit>.

21. Хайруллин, Э.П. (2017). Суверенитет в условиях глобализации: существует ли "трансформация"? // *Человек и общество в системе современных научных парадигм*, 1(3), 23-27.

22. Яковюк, І.В. (2014). Державний суверенітет. Теорія держави і права: підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. Х.: Право, 56-58.

23. Coronavirus (2020). European roadmap shows path towards common lifting of containment measures. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_652. (accessed 10 November 2020)

24. Dluhopolskyi, O., Dluhopolska, T., Farion, A., Karp, I., Zhukovska, A., Kryvokulska, N. (2019a). The implementation of the eHealth system and anticorruption reforms (case of EU countries for Ukraine) // *9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies* (5-7 June, 2019). Ceske Budejovice, Czech Republic, 346-349e

25. Dluhopolskyi, O., Koziuk, V., Ivashuk, Y., Klapkiv, Y. (2019). Environmental welfare: quality of policy vs. society's values // *Problemy Ekorozwoju / Problems of Sustainable Development*, 14(1), 19-28.

26. Dluhopolskyi, O., Zatonatska, T., Lvova, I., Klapkiv, Y. (2019). Regulations for returning labour migrants to Ukraine: international background and national limitations // *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 22(3), 45-64.

27. European Council (2020). Joint European Roadmap towards lifting COVID-19 containment measures. <https://cutt.ly/xhjbZQN>. (accessed 15 November 2020)

28. Future Possibilities Report (2020). United Nations Organization. <http://wdc.org.ua/uk/covid19-transformation-after-pandemic-europe>. (accessed 10 October 2020)

29. Gauchon, P. (2019). Une autre Europe est-elle possible? Presentation du dossier // *Conflicts*, 21.

30. Global Index of Economic Openness (2019). <https://lii.com/reports/global-index-of-economic-openness-2-2>. (accessed 10 November 2020)

31. KOF Globalization Index (2019). <https://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index>.

32. Koshulko, O. (2020). The pandemic of 2020 and Ukrainian Labor Migration to Europe. *Proceedings of the International Scientific Conference*

"Management 2020" (8-9 October). "UNION – Nikola Tesla" University, Belgrade, Serbia, 81-83.

33. Koziuk V., Dluhopolskyi O., Petruk, V. (2019). Globalization, innovation, and fragility of optimal fiscal zones: secessions risks of Belgium, lessons for Ukraine // *Ideology and Politics Journal (Secessionisms in Europe: Societies, Political Systems and International Order under Stress)*, 1(12), 60-90.

34. Koziuk, V., Hayda, Y., Dluhopolskyi, O., Klapkiv, Y. (2019). Stringency of environmental regulations vs. global competitiveness: empirical analysis // *Economics and Sociology*, 12(4), 264-284.

35. Koziuk, V., Hayda, Y., Dluhopolskyi, O., Kozlovskiy, S. (2020). Ecological performance: ethnic fragmentation versus governance quality and sustainable development // *Problemy Ekorozwoju / Problems of Sustainable Development*, 15(1), 53-64.

36. Kozlovskiy, S., Bilenko, D., Dluhopolskyi, O., Vitvitskiy, S., Bondarenko, O., Kornichuk O. (2021). Determinants of COVID-19 death rate in Europe: empirical analysis // *Problemy Ekorozwoju / Problems of Sustainable Development*, 16(1), 17-28.

37. Krasner, S. (1999). *Sovereignty. Organized hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press, 280 p.

38. Povitkina, M. (2018). *Necessary but not sustainable? The limits of democracy in achieving environmental sustainability*. Gothenburg: University of Gothenburg, 100 p.

39. Recommendation on a coordinated approach to the restriction of FreeMovement in response to the COVID-19 pandemic in the EU and UK. <https://twitter.com>. (accessed 10 November 2020)

40. Sapir, A. (2020). Why has COVID-19 hit different European Union economies so differently? // *Policy Contribution*, 18. <https://cutt.ly/7hjnXGq>. (accessed 10 November 2020)

41. The Global Competitiveness Report (2019). <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>. (accessed 10 November 2020)

42. Willetts, P. (2001). Transnational actors and International organizations in global politics // Baylis, J.B., Smith, S. *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press, 356-383.

43. World Health Organization (2020). <https://covid19.who.int>. (accessed 10 November 2020)

44. Zeaiter, H., Kassem, M. (2017). Political freedom and growth // *Journal of Developing Areas*, 51(3), 139-152.

Received: 02/04/21
1st Revision: 12/04/21
Accepted: 10/05/21

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

A. Жуковская, канд. экон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-0891-1952
Западноукраинский национальный университет, Тернополь, Украина,
A. Длугопольский, д-р экон. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0002-2040-8762
Западноукраинский национальный университет,
Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, Тернополь, Украина,
O. Кошулько, канд. экон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-1571-2695
Университет имени Альфреда Нобеля, Днепр, Украина

ПОЛИТИКА СУВЕРЕНИЗМА В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19: УНИФИКАЦИЯ VS ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ

Проанализированы противоречия в современной системе мироустройства, где, с одной стороны, активно подпитываются идеи глобализма, а с другой – распространяется политика суверенизма отдельных стран мира. Исследованы направления влияния глобальной пандемии на эти противоречия и их обострение. Методика исследований, которая была использована в статье, основана на научной дескрипции и логико-дедуктивном подходе, были использованы данные Всемирной организации здравоохранения и ряда отчетов разных стран мира, которые систематически обновляются в течение периода господства пандемии в глобальной экономике. В современном мире продолжается противостояние между распространением политики суверенизма и идей глобализма, однако, как показывают результаты исследования, распространение пандемии COVID-19 в значительной мере вызвано развитием глобализации, открытости экономик мира, а также растущей на этой основе конкурентоспособности.

Ключевые слова: COVID-19, суверенизм, публичная политика, унификация, глобализм.

A. Zhukovska, PhD in Economic Sciences, Associate Professor
West Ukrainian National University,
O. Dluhopolskyi, Doctor in Economic Sciences, Professor
West Ukrainian National University,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
O. Koshulko, Lancaster University M.A. Degree in Economy and Society,
PhD in Economic Sciences, Associate Professor,
Alfred Nobel University

SOVEREIGNTY POLICY UNDER THE COVID-19 PANDEMIC CONDITIONS: UNIFICATION VS DIFFERENTIATION

Introduction. Globalization, which became widespread in the late twentieth – early twenty-first century, has led to large-scale changes associated with deepening the interdependence of national economies and their interpenetration, the formation of international industrial complexes beyond national borders, weakening the ability of nations to form independent economic policies. Intensification of the movement of goods, capital, labor resources, the creation of institutions of interstate regulation of global problems, the attraction of the world economy to common standards, values, principles of operation based on the ideas of universalism. Universalism recognizes freedom and justice as more important values. Instead, sovereignty, which spread as a fundamental current at the beginning of the XXI century, is opposed to international law and emphasizes that the national interests of states are more important than the ideals of civilization (the interests of mankind).

Objective. The article aims to deepen the theoretical understanding of the processes of strengthening sovereignty in response to the global pandemic COVID-19 because the state's membership in any supranational association directly affects its sovereignty in its classical sense.

Methods (methodology) of research. The basis of the research methodology is a scientific description and logical-deductive approach, illustrated by empirical cases from around the world. Data from statistical organizations, including the United Nations, the World Health Organization, the Organization for Economic Co-operation and Development, the Council of the European Union, and national health institutions from different countries of the world, were used to analyze the progress of the COVID-19 pandemic and the response of national economies to its effects, as well as analytical reports of the World Economic Forum and the countries of the world, including the countries of the European Union and Ukraine.

Findings. The study found that there is a continuing confrontation in the world between the spread of sovereignty and the ideas of globalism in the current pandemic and only time will tell which of these theories will eventually gain dominance as a policy. However, according to the results of the study, the spread of the COVID-19 pandemic is largely due to the development of globalization, the openness of world economies, as well as the growing competitiveness of national economies.

Keywords: COVID-19, sovereignty, public policy, unification, globalism.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

- Alhash, V., Pittel, A. (2019). Suchasna mihratsina kryza yak vyklyk dlia Yevropeiskoho Soiuzu [The current migration crisis as a challenge for the European Union]. *Pidpryemnytsvo, hospodarstvo i pravo [Entrepreneurship, economy and law]*, 12, P. 334-338.
- Barygin, I.N. (2009). Mezhdunarodnoe regionovedenie: teoriya i praktika [International regional studies: theory and practice]. SPb., 380 s.
- Baryshnikov, V.N., Vozgrin, V.E., Goncharova, T.N., Evdokimova, N.P., Klimova, G.S., Sidorenko, L.V., Sokolov, O.V., Plenkov, O.YU., Fokin, V.I. (2016). Ot nacional'nyh gosudarstv k edinoj Evrope: problemy evropejskoj integracii v XIX-XXI vv. [From nation-states to a united Europe: problems of European integration in the XIX-XXI centuries]. SPb., 620 s.
- Vallerstajin, I. (2008). Evropejskij universalizm: ritorika vlasti [European universalism: the rhetoric of power]. *Prognosis [Forecast]*, 2(14), 3-56.
- Voronkova V.H. (2008). Hlobalizatsiia yak protses universalizatsii stosunkiv mizh derzhavoiu ta rynkom [Globalization as a process of universalization of relations between the state and the market]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii [Humanitarian Bulletin of Zaporozhye State Engineering Academy]*, 35, 15-35.
- Glava VOZ opisal chetyre scenariya rasprostraneniya pandemii koronavirusa [The head of WHO described four scenarios for the spread of the coronavirus pandemic]. <https://nv.ua/world/geopolitics>. (accessed 10 November 2020).
- Grachev, N.I. (2012). Politicheskaya globalizatsiya i gosudarstvennyj suverenitet [Political globalization and state sovereignty]. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta [Bulletin of Volgograd State University]*. Series 5, 1(16), 20-26.
- YeS vyznachyv try kryterii dlia zakryttia vnutrishnikh kordoniv cherez pandemiiu [The EU has identified three criteria for closing internal borders due to the pandemic] (2020). <https://4studio.com.ua/novyny/yes-vyznachyv-try-kryteriyi-dlya-zakryttia-vnutrishnikh-kordoniv-cherez-pandemiiu>. (accessed 27 October 2020).
- Karantyn [Quarantine] (2020). <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3440/karantin>.
- Koronavirus u sviti: Velykobrytaniia za kilkistiu khvorykh vyperedyla Arhentyu [Coronavirus in the world: Britain is ahead of Argentina in the number of patients]. <https://dyvys.info/2020/11/13/koronavirus-u-sviti-velykobrytaniia-za-kilkistiu-hvorykh-vyperedyla-argentyu>. (accessed 27 November 2020).
- Koronavirus: statistika po stranah [Coronavirus: country statistics]. <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/geography/?sort=country>. (accessed 27 March 2021).
- Lokshin, I. (2020). Karta kul'turnyh cennostej Ronal'da Ingharta [Ronald Inglehart's cultural heritage map]. <https://postnauka.ru/wtf/154916>. (accessed 27 October 2020).
- Maksak, H. (2018). Rozkol za linieiu mihratsii: yak kryza kilkarichnoi davnyzy z novoiu syloiou bie po YeS [The split along the migration line: how the crisis of several years ago is hitting the EU with new force]. *Yevropeiska Pravda [European Truth]*, 6 July. <https://www.eurointegration.com.ua> (accessed 27 October 2020).
- Metiuz, D. (2018). Ekoloheia demokratii. Yak staty silnishymy, shchob samym formuvaty svoie maibutnie [Ecology of democracy. How to become stronger to shape your own future]. K.: Stylos, 266 s.
- Minakov, M. (2020). Bezzapadnost' i problema universalizma [Westlessness and the Problem of Universalism] Koine Community Works on WordPress [Koine Community Works on WordPress]. <https://www.koine.community>. (accessed 11 November 2020).
- Minakov, M. (2020). Pandemiya COVID-19 i politicheskie ochertaniya budushchego [The COVID-19 pandemic and the political outlines of the future]. <http://www.eedialog.org/ru/2020/05/22>. (accessed 11 November 2020).
- Reagirovanie na krizis, vyzvannyj pandemiej COVID-19, s pomoshch'yu konkurentnoj politiki [Responding to the COVID-19 crisis with competition policy] (2020). *Prilozhenie k vypusku po konkurentnoj politike v Vostochnoj Evrope i Central'noj Azii [Supplement to the issue on competition policy in Eastern Europe and Central Asia]*. <https://www.oecd.org/daf/competition/supplement-oecd-gvh-newsletter15-july2020-ru.pdf>. (accessed 27 October 2020).
- Senokosov, YU.P. (2016). Kul'tur mnogo, civilizatsiya – odna [There are many cultures, but one civilization]. <http://i.civiceducation.ru/story/31264>. (accessed 10 November 2020).
- Spisok stran po naseleniyu [List of countries by population]. <https://ru.wikipedia.org>. (accessed 11 November 2020).
- Uriad YeS zaprovadyv yedyni pravyla dlia peremishchennia Yevropoiu pid chas pandemii koronavirusu [The EU government has introduced uniform rules for the movement of Europe during a coronavirus pandemic]. <https://ua.112.ua/svit>.
- Hajrullin, E.R. (2017). Suverenitet v usloviyah globalizatsii: sushchestvuet li «transformatsiya»? [Sovereignty in the context of globalization: is there a "transformation"?]. *Chelovek i obshchestvo v sisteme sovremennykh nauchnykh paradigmat [Man and society in the system of modern scientific paradigms]*, 1(3), 23-27.
- Yakoviyuk, I.V. (2014). Derzhavnyi suverenitet. Teoriia derzhavy i prava [State sovereignty. The theory of state and law]. Kh.: Pravo, 56-58.
- Coronavirus (2020). European roadmap shows path towards common lifting of containment measures. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_652. (accessed 10 November 2020)
- Dluhopolskyi, O., Dluhopolska, T., Farion, A., Karp, I., Zhukovska, A., Kryvokulska, N. (2019a). The implementation of the eHealth system and anticorruption reforms (case of EU countries for Ukraine) // *9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies* (5-7 June, 2019). Ceske Budejovice, Czech Republic, 346-349.
- Dluhopolskyi, O., Koziuk, V., Ivashuk, Y., Klaviv, Y. (2019). Environmental welfare: quality of policy vs. society's values // *Problemy Ekorozwoju / Problems of Sustainable Development*, 14(1), 19-28.
- Dluhopolskyi, O., Zatonatska, T., Lvova, I., Klaviv, Y. (2019). Regulations for returning labour migrants to Ukraine: international background and national limitations // *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 22(3), 45-64.
- European Council (2020). Joint European Roadmap towards lifting COVID-19 containment measures. <https://cutt.ly/xhjbZQN>. (accessed 15 November 2020)
- Future Possibilities Report (2020). United Nations Organization. <http://wdc.org.ua/uk/covid19-transformation-after-pandemic-europe>. (accessed 10 October 2020)
- Gauchon, P. (2019). Une autre Europe est-elle possible? Presentation du dossier // *Conflicts*, 21.
- Global Index of Economic Openness (2019). <https://li.com/reports/global-index-of-economic-openness-2-2>. (accessed 10 November 2020)
- KOF Globalization Index (2019). <https://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index>.
- Koshulko, O. (2020). The pandemic of 2020 and Ukrainian Labor Migration to Europe. *Proceedings of the International Scientific Conference "Management 2020"* (8-9 October). "UNION – Nikola Tesla" University, Belgrade, Serbia, 81-83.

33. Koziuk V., Dluhopolskyi O., Petruk, V. (2019). Globalization, innovation, and fragility of optimal fiscal zones: secessions risks of Belgium, lessons for Ukraine // *Ideology and Politics Journal (Secessionisms in Europe: Societies, Political Systems and International Order under Stress)*, 1(12), 60-90.
34. Koziuk, V., Hayda, Y., Dluhopolskyi, O., Klapakiv, Y. (2019). Stringency of environmental regulations vs. global competitiveness: empirical analysis // *Economics and Sociology*, 12(4), 264-284.
35. Koziuk, V., Hayda, Y., Dluhopolskyi, O., Kozlovskiy, S. (2020). Ecological performance: ethnic fragmentation versus governance quality and sustainable development // *Problemy Ekorozwoju / Problems of Sustainable Development*, 15(1), 53-64.
36. Kozlovskiy, S., Bilenko, D., Dluhopolskyi, O., Vitvitskiy, S., Bondarenko, O., Korniiichuk O. (2021). Determinants of COVID-19 death rate in Europe: empirical analysis // *Problemy Ekorozwoju / Problems of Sustainable Development*, 16(1), 17-28.
37. Krasner, S. (1999). *Sovereignty. Organized hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press, 280 p.
38. Povitkina, M. (2018). *Necessary but not sustainable? The limits of democracy in achieving environmental sustainability*. Gothenburg: University of Gothenburg, 100 p.
39. Recommendation on a coordinated approach to the restriction of FreeMovement in response to the COVID-19 pandemic in the EU and UK. <https://twitter.com>. (accessed 10 November 2020)
40. Sapir, A. (2020). Why has COVID-19 hit different European Union economies so differently? // *Policy Contribution*, 18. <https://cutt.ly/7hjnXGq>. (accessed 10 November 2020)
41. The Global Competitiveness Report (2019). <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>. (accessed 10 November 2020)
42. Willetts, P. (2001). Transnational actors and International organizations in global politics // Baylis, J.B., Smith, S. *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press, 356-383.
43. World Health Organization (2020). <https://covid19.who.int>. (accessed 10 November 2020)
44. Zeaiter, H., Kassem, M. (2017). Political freedom and growth // *Journal of Developing Areas*, 51(3), 139-152.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2021; 2(215): 40-46

УДК 336.7

JEL classification: G01, G20, G21, F01

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2021/215-2/5>

N. Prykaziuk, Doctor of Sciences (Economics), Professor

ORCID ID 0000-0002-7813-8590,

D. Pasevych, PhD Student

ORCID ID 0000-0002-1143-6577

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SERVING THE ECONOMIES OF COUNTRIES WITH ELECTRONIC PAYMENT SYSTEMS

The article presents the consequences of the impact of Covid-19 and describes new features of payment systems functioning based on the analysis of the countries' economies by region. Also, there were analyzed, the turnover of e-commerce and the use of cash in the countries of the world, clarified the role of electronic payment systems in servicing the economies of countries. The authors of the article identified the major drivers of non-cash payment development and distinguished perspectives for electronic payments extension in the world.

Keywords: internet banking; electronic payment system; gross domestic product (GDP); cybersecurity; electronic commerce.

Introduction. The challenges set new requirements for the level of technological equipment and ensuring uninterrupted financial flows. Since the inception of the Internet, capital in the physical dimension has been consistently digitalized, which has triggered a transformation of investment into speculative capital. For example, the rapid development of the crypto-assets segment, that in essence, duplicate part of the functions of money, but in turn, does not belong to any of the countries governments, there is no single body (including any of regulator), that would be responsible for the cost, quality of service and the availability of this asset. In times of crisis, the formation and development of financial bubbles is an integral element.

The cross-border movement of significant amounts of funds (over 20 thousand US dollars) is impossible without the participation of electronic payment systems. It is hard to imagine the modern payment landscape only locally. It is functioning in three levels international, regional, and state. They all play an important role in serving economic agents. On the one hand, payment systems are a weal, and on the other, they are a "stimulator" of crises, since is existing a disproportion in the country's financial regulation development.

The purpose of the article is to summarize and highlight the impact of the pandemic on servicing the economies of countries by electronic payment systems.

The article relies on such methods as induction, deduction, logic, graphical, and dialectics to determine the cause-and-effect relationship.

Methodology. The article is based on the indicators that show a positive connection between the state economy and electronic payments. Thus, we chose the following indicators gross domestic product; e-commerce revenue; the share of banks' participation in e-commerce; the level of cash usage in developed and developing countries; online and offline payments in European countries.

These indicators allow us to characterize the features of servicing the economies of countries by electronic payment systems, reveal the impact of Covid-19 and countries' approaches to overcoming the crisis.

The article uses the following statistical sources, namely the databases of the IMF, Statista, McKinsey, Adobe Analytics, Blue Yonder, Oliver Wyman, BIS, etc.

Review of the literature

The volume growth of transactions within the country was the reason to search for the solution that would allow fast and smooth processing of requests for the funds' transfer. So, in 1968, the Californian Union of Banks decided for the first time to use an electronic digital computer (EDC) to carry out transfer operations. Of course, there were other payment instruments to carry out transactions for long distances like the telegraph or the telephone, but the main problem was paper media to store information.

The very emergence of electronic banking is combined with the formation and use of electronic payment systems (EPS) to provide fast transfer service in real-time, occurred only in the 80s of the 20th century.

According to Kay Pusch and Michael Shuring, e-banking is one of the most successful applications in the